

NATO'NUN SİSTEM İÇERİSİNDEKİ DÖNÜŞÜMÜ VE GELECEĞİ

Seda Gözde TOKATLI¹

Öz: İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Batı İttifakı içerisinde kolektif güvenliğin sağlanması, Batı cephesinde ortak hareket etme bilincinin oluşması ve uluslararası sorunların veya iç çatışmaların sona ermesinde büyük rol oynayan NATO, geçmişten günümüze büyük bir dönüşüm içerisine girmiştir. Uluslararası sistem içerisinde yaşanan yapısal değişiklikler, değişen tehdit algısı ve güvenlik ortamı karşısında, NATO, görev tanımını belirli dönemlerde revize etmek zorunda kalmıştır. Soğuk Savaş döneminde, NATO'nun kurumsal kimliği, stratejik misyonları ve operasyon kapasitesi savaş sonrası döneme nazaran daha belirgin olmuştur. Soğuk Savaş'ın bitmesiyle ilk ciddi sınavını veren NATO, çok-kutuplu uluslararası sistem içerisinde varlığını devam ettirebilmek ve Batı İttifakı içerisinde kolektif güvenliğin ve uluslararası sistem içerisinde ise istikrarın sağlanmasına katkıda bulunmak için yeni stratejik misyonlar tanımlamıştır. Yeni Dünya Düzeni içerisinde kendisini revize etmeyi başaran NATO, küresel sorunların çözümünde, Avrupa kıtası içerisindeki birlik ve uyumun sağlanmasında ve genişleme politikaları kapsamında etki alanını genişletme noktasında başarılı sonuçlar elde etmiştir. 11 Eylül terör olayları sonrasında, Amerikan dış politika kararlarında yaşanan değişiklikler ve küresel tehdit anlayışının veya rakiplerin yön değiştirmesi, Transatlantik İttifak içerisinde de etkisini göstermeye başlamıştır. Bu çalışmada, NATO'nun geçmişten günümüze değişen kurumsal misyonu, Transatlantik İttifak içerisinde oynadığı rol, NATO askeri örgütüne yönelik yapılan eleştiriler ve Batı İttifakı'nın geleceği hakkında yapılan tartışmalara yer verilecektir. Uluslararası sistem içerisinde yapısal değişiklikler çerçevesinde şekillenen NATO'nun stratejik misyon ve kapasitesine de bu çalışma kapsamında yer verilecektir. Bu çalışmada, metodolojik çoğulculuk ve tarihsel karşılaştırmalı araştırma yöntemleri kullanılarak nitel araştırma teknikleri değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Uluslararası Sistem, Kolektif Güvenlik, Transatlantik İttifak, Askeri Güç, NATO.*

Article Category: International Relations

Date of Submission: 19.12.2021

Date of Acceptance: 21.05.2022

---

¹ Ege Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı Doktora Öğrencisi.
Email: sedagozde@hotmail.com.
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1880-1338>.

THE TRANSFORMATION OF NATO WITHIN THE SYSTEM AND ITS FUTURE

Abstract: After the Second World War, NATO, which played a major role in ensuring collective security within the Western Alliance, forming a common ability to act on the Western front, and ending international problems or internal conflicts, has undergone a great transformation from the past to the present. In the face of structural changes in the international system, changing threat perception and the security environment, NATO has had to revise its mission definition at certain periods. During the Cold War, NATO's corporate identity, strategic missions, and operational capacity were more prominent than in the post-war period. NATO, which gave its first serious test at the end of the Cold War, has defined new strategic missions to maintain its presence in the multipolar international system and contribute to ensuring collective security in the Western Alliance and stability in the international system. Having managed to revise itself within the New World Order, NATO has achieved successful results in solving global problems, ensuring unity and harmony within the European continent, and expanding its sphere of influence within the framework of enlargement policies. After the terrorist events of September 11, changes in American foreign policy decisions, a change in the global understanding of the threat or the direction of competitors have also begun to have an impact within the Transatlantic Alliance. In this study, the changing institutional mission of NATO from the past to the present, the role it plays in the Transatlantic Alliance, the criticisms made against the NATO military organization and the discussions on the future of the Western Alliance will be included. The NATO strategic mission and capacity, which are formed within the framework of structural changes in the international system, will be included as well in the scope of this study. In this study, qualitative research techniques will be implemented by using methodological pluralism and historical comparative research methods.

Keywords: *International System, Collective Security, Military Power, Transatlantic Alliance, NATO.*

Giriş

İkinci Dünya Savaşı sırasında Almanya karşısında beraber hareket eden Sovyetler Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD), savaş sonrası dönemde uluslararası sistem içerisinde rekabet içerisine sürüklenmiştir. ABD Başkanı Truman öncülüğünde, 4 Nisan 1949'da Kuzey Atlantik Antlaşması veya Washington Antlaşması'nın imzalanmasıyla, Kuzey Atlantik Savunma İttifakı (NATO) kurulmuştur. NATO, Batı Avrupa kıtasının güvenliğini garanti altına alırken, aynı zamanda ABD içerisinde ön savunma hattı oluşturan bir kurum görevi görmektedir. 1949 yılında kurulan Kuzey Atlantik Savunma İttifakı olarak, NATO, yaklaşık 45 yıl boyunca Doğu ve Batı blokları arasında kilit bir rol oynamıştır. NATO ittifakı, Birleşmiş Milletler (BM) kurucu anlaşmasının 51. maddesinde ifade edilen uluslararası barış ve güvenliğin korunmasına yönelik önlemler ve iş birliği çerçevesinde oluşturulmuştur. NATO, ABD'nin güvenliğinden ziyade Batı Avrupa ülkelerinin güvenliğini sağlama amacıyla kurulmuştur. Soğuk Savaş döneminde ABD'nin Avrupa'nın güvenliğini garanti altına alması, Avrupa ülkelerinin ekonomik ve sosyal bütünleşme süreçlerine daha fazla zaman ayırmasını sağlamıştır. NATO'nun Batı Avrupa içerisinde sunduğu güvenlik garantisi, Avrupa ülkelerinin ekonomik kalkınmasına ve Avrupa Birliği (AB) oluşumuna da zemin hazırlamıştır.

NATO'nun temel görevleri kapsamında; kriz yönetimi, Transatlantik İttifak'ın korunması, kolektif savunma/güvenliğin sağlanması ve barış inşası ve yapılandırma projeleri yer almaktadır. NATO üye ülkelerinin ulusal silahlı güçleri NATO çatısı altında ortak komuta ve denetim mekanizmasını kapsamında hareket etmektedir. Avrupa-Atlantik bölgesinde bulunan tüm ülkeler, üye olmak için gerekli standart ve yükümlülükleri karşılamaları sonucunda NATO'nun bir üyesi olma hakkına sahiptir. NATO kurumsal yapısı içerisinde ortak karar alma yöntemi kullanılırken, her üye ülkenin aynı zamanda veto yetkisi de bulunmaktadır. NATO, açık kapı politikası sonucunda üye sayısını 12 ülkeden 30 ülkeye çıkarmayı başarmıştır.

Soğuk Savaş döneminde, NATO, Batı İttifakı içerisinde yer alan ülkeler için kolektif güvenlik işlevi görürken, ittifak içerisinde yaşanan ayrılıkçı faaliyetlerin de önünü kesmiştir. NATO, iki kutuplu yapı içerisinde savunma, caydırıcılık ve dengeleme görevlerini üstlenerek, Sovyetler Birliği'nden gelebilecek olası tehdidin etkisini kırmayı amaçlamıştır. Soğuk Savaş döneminde hissedilen ortak tehdit algısı ittifak üyelerini bir arada hareket etmeye zorlarken, yapısal değişikliklerin yön değiştirmesi, tehdit algısının değişmesi ve çıkar odaklı yaklaşımların ön plana çıkması gibi gelişmeler, savaş sonrası dönemde değişiklikleri de

beraberinde getirmiştir. Soğuk Savaş döneminde NATO'nun Batı İttifakı içerisinde oynadığı birleştirici rol, savaş sonrası dönemde gözle görülür şekilde azalmaya başlamıştır. Bu nedenle, NATO savuma örgütü, yaşanan uluslararası gelişmeler çerçevesinde farklı güvenlik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurumsal misyonunu devamlı geliştirmek zorunda kalmıştır.

Soğuk Savaş sonrası dönemde, NATO ittifakı içerisinde değişen siyasi ortam ve güvenlik algısında yaşanan değişim, sistem içerisinde dönüşümü de beraberinde getirmiştir. Güvenlik ve risk algısında yaşanan değişim, birey güvenliğinin devlet güvenliği karşısında artan önemi ve değişen siyasi konjoktör sistem içerisinde yapısal değişimi zorunlu kılmıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde hızla artan milliyetçilik, kültürel değerlerde yaşanan yıpranma, liberal sistemin işlerliğinin sorgulanır hale gelmesi ve yabancı düşmanlığının hız kazanması, Batı İttifakı içerisinde birlik ruhunun zedelenmesine yol açarken, NATO kurumsal yapısı içerisindeki dönüşümü de hızlandırmıştır. NATO görev ve sorumlulukları da yapısal değişim ile beraber dönüşüm içerisine girmeye başlamıştır.

Soğuk Savaş sonrası dönemde, NATO, üye devletlerinin sadece askeri ve güvenlik ihtiyaçlarını karşılamasının yanında, teknolojik, kültürel ve insani ihtiyaçlarına da cevap vermek zorunda kalmıştır. Uluslararası yapı içerisinde yaşanan gelişmeler çerçevesinde kendine revize etmek zorunda kalan NATO, özellikle Bosna ve Kosova operasyonları sonrasında benimsediği güvenlik doktrinlerini yazılı metinler üzerinden değil, aynı zamanda pratikte de gösterme imkânı elde etmiştir. NATO'nun tarihsel gelişimi temel esas alınarak, sistem içerisindeki yaşanan yapısal ve güncel değişikliklerin NATO kurumsal yapısı içerisindeki dönüştürücü etkisi bu çalışma kapsamında incelenecektir. Transatlantik İttifak içerisinde yaşanan kırılma, ABD öncülüğünde kurulan QUAD ve AUKUS ittifaklarının NATO'ya ve Avrupa'ya yansımaları da keza bu çalışma içerisinde incelenecektir. Uluslararası sistem içerisinde güç dengelerinde yaşanan değişim ile, NATO, stratejik konsept ve görevlerini revize etmek zorunda kalmıştır.

Soğuk Savaş döneminde, NATO, askeri bir güç olmanın yanı sıra, AB üye devletlerinin benimsediği liberal ideolojinin komünizm karşısında yayılmasını sağlarken, benzer kimlik ve değer algılarının temsil edildiği bir oluşum olarak da karşımıza çıkmaktadır. Soğuk Savaş sonrası dönemde, ideolojik tehdidinin ortadan kalmasıyla, NATO'nun liberal ve inşacı kimliği yerini realist temelli bakış açısına bırakmıştır. Bu çalışmada, NATO üye devletlerinin ortak tehdit unsurları karşısında yeniden beraber hareket etme bilincini ön plana çıkaran unsurlar, NATO üye devletlerinin kendi içerisinde yaşadıkları ulusal problemler ve devletlerin tek taraflı karar almasına yol açan faktörlere de değinilecektir. Bu çalışma, ABD'nin Soğuk Savaş

döneminden günümüze kadar olan dönem içerisinde dış politika kararlarında yaşanan köklü değişikliklerim altında yatan güç odaklı unsurlarının önemini ortaya koyarken, ulusal çıkar kavramının hâlâ geçerliliğini koruduğunu da göstermektedir.

1. Soğuk Savaş Döneminde NATO'nun Sistem İçerisinde Artan Önemi

Soğuk Savaş dönemi, iki kutuplu yapı içerisinde güç dengesinin süper güçler tarafından belirlendiği, süper güçlerin topyekûn savaş içerisine girmediği, fakat savaşın üçüncü dünya ülkeleri içerisinde yürütüldüğü “zorunlu barış dönemi” olarak tanımlanmaktadır.² İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan NATO, Sovyet tehdidi karşısında Batı Avrupa kıtası içerisinde kolektif güvenliği sağlama, rakip güç karşısında caydırıcı stratejiler yürütme ve üyeler arasında diyalog geliştirme süreçlerinde etkili bir rol oynamıştır. NATO'nun kurulmasıyla, Doğu Bloku ülkelere karşı güç dengesi sağlanmış ve Batı Bloku ortaya çıkmıştır. NATO, Amerika'nın barış zamanında Avrupa ülkeleri ile yaptığı ilk askeri ittifak olma özelliği taşımaktadır. ABD ve Avrupa ülkelerinin askeri güç ve savunma sanayisini Sovyetler Birliği'ne karşı kullanarak, Atlantik yapısı içerisinde gelebilecek olası tehlikelerin önüne geçmeyi amaçlamaktadır. ABD'nin Sovyetler Birliği karşısında izlediği caydırma ve çevreleme politikaları NATO askeri örgütünün sistem içerisindeki önemini bir kez daha ortaya koymuştur.

NATO kolektif savunma örgütü, Batı Avrupalı ülkeler için bir güvenlik kalkanı görevi görmektedir. NATO'nun en önemli işlevi, Avrupa kıtası içerisinde inşa ettiği güvenlik kalkanı sayesinde Avrupa ekonomisinin gelişimine büyük katkı sağlamasıdır. NATO, Avrupa kıtası içerisinde kolektif güvenliği sağlayarak, barış ortamının oluşmasına zemin hazırlamış ve aynı zamanda demokratik kurumların inşa edilmesine öncülük ederek, bir ortak değerler bütünü ya da ortak kimlik oluşumunu sağlamıştır. Bu anlamda, bazı görüşlere göre, NATO'nun sadece bir askeri veya savunma örgütü gibi düşünülmemesi gerektiği ve aynı zamanda benzer kimlik ve değerlerin temsil edildiği bir siyasi oluşum olarak görülmesi gerektiği de savunulmaktadır.³

İki kutuplu yapısal düzende NATO'nun en önemli görevlerinden biri, Almanya'nın Avrupa'da yeniden silahlanmasının önüne geçmek ve yeniden kıta içerisinde güç yarışı içerisine girmesini engellemektedir. NATO güvenlik şemsiyesi, Avrupa kıtası içerisinde güvenlik ikilemini ortadan kaldırmış ve Avrupa kimliğinin yeniden inşa edilmesine olumlu yönde katkı sağlamıştır. NATO askeri ve savunma örgütü, ABD'nin Batı kıtası içerisindeki

² Ebru Canan Sokullu (2019), “Savaş Türleri”, *Güvenlik Yazıları Serisi*, İstanbul, No: 22, s. 4.

³ Tarık Oğuzlu (2019), “Nato ve Yeni Dünya Düzeni”, *Güvenlik Yazıları Serisi*, No: 20, s. 2.

hâkimiyetini meşru hale getirmede noktasında da önemli işlevler üstlenmiştir. NATO üye devletlerinin ortak tehdit algısı karşısında beraber hareket etmeleri, NATO askeri örgütünün gerekliliğini ortaya koyarken, kurumsal imajın da güçlenmesinde önemli rol oynamıştır.

İki kutuplu dünya düzeninde, NATO askeri ve savunma örgütü, çeşitli stratejiler ve misyonlar benimsemiştir. Soğuk Savaş döneminde benimsenen ilk strateji olan “*Kitlesel Mukabele Stratejisi*”, üye ülkeler arasında mevcut tehdit karşısında askeri ve ekonomik koordinasyon sağlamak amacını taşımaktadır. NATO’nun temel görevinin rakip gücü caydırmak olduğu, caydırmanın başarılı olmaması durumunda ise NATO kuvvetlerinin kullanılması öngörülmektedir.⁴ Kore Savaşı sonrasında yeni stratejik kavram belirleyen NATO, 1952 yılında “*Entegre Kuvvetlerin Oluşturulması Stratejisi*”ni uygulamaya koymuştur. Bu strateji kapsamında, “*NATO ittifakının herhangi bir saldırı karşısında tüm hava, kara ve deniz güçlerini harekete geçirebileceğini*” öngörmektedir. NATO savunma örgütünün kuvvet kullanma ilkesi herhangi bir saldırıda başvurulacak ilk yöntem olarak belirlenmiştir.⁵ Nükleer silahlar da bu çerçevede NATO stratejisine entegre edilmiştir. NATO tarafından 1957 yılında tanımlanan “*Topyekûn Mukabele*” stratejisi, “*NATO’ya karşı bölge dışında oluşabilecek tehlikelerin de hesaba katılması gerektiğini vurgularken, nükleer silahların kullanımının tartışıldığı ilk resmi NATO belgesi olma özelliği*”ni taşımaktadır. NATO’nun 1968 yılında Roma Zirvesi’nde onaylanan “*Esnek Karşılık*” stratejisi, Soğuk Savaş sona erene kadar ittifakın ana stratejisi olarak belirlenmiştir. Esnek Karşılık veya Esnek Mukabele Stratejisi, “*ileriden savunmayı ve düşmana onun seçtiği saldırı yöntemiyle karşılık vermeyi öngörüyordu; bu stratejinin özü karşılaşılan saldırının niteliğine göre tepki gösterilmesidir*”.⁶ Esnek Karşılık stratejisi, herhangi bir saldırı karşısında ittifakın nükleer silahlara kademeli şekilde başvuracak olmasını, yani silahların niteliğinin yavaş yavaş arttırılacak olmasını öngörmektedir.⁷

1991 yılında Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle komünizm tehdidi ortadan kalkmış ve NATO’nun sistem içerisindeki yeni rolünün ne olacağı konusunda belirsizlikler ortaya çıkmıştır. İki kutuplu dünya düzeninde, ortak Sovyet tehdidinin varlığı Avrupa ülkeleri ile

---

⁴ North Atlantic Strategic Organization (2021), “Strategic Concepts”, Erişim Tarihi: 19.11.2021, Erişim Adresi: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_56626.htm#:~:text=The%20current%20Strategic%20Concept,The%202010%20Strategic&text=After%20having%20described%20NATO%20as,crisis%20management%20and%20cooperative%20security.

⁵ NATO (1989), “Facts and Figures, NATO Archives”, Erişim Tarihi: 19.11.2021, Erişim Adresi: https://archives.nato.int/uploads/r/null/1/4/145727/0048_NATO_Facts_and_Figures_1989_ENG.Pdf.

⁶ A.g.e., ss. 217-218.

⁷ Çağrı Erhan (2001), “ABD ve NATO ile İlişkiler”, içinde Baskın Oran (der.), *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Günümüze Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Cilt I, İstanbul: İletişim Yayınları, s. 570.

ABD'nin siyasi ve askeri alanlarda yakınlaşmasına sebep olmuştur. Uluslararası sistem içerisinde ortak tehdit algısı karşısında tek bir çatı altında hareket etmeye yönelik Batı İttifakı, tehdit algısında yaşanan değişim ile dış politikalarını revize etmeye yönelmiştir.

2. Soğuk Savaş Sonrası Dönemde NATO'nun Güvenlik Alanında Yaşadığı Değişim

İki kutuplu yapısal düzenin sona ermesiyle, uluslararası yapıyı tehdit eden tek aktörün devlet olmadığı ve yerel/toplumsal veya uluslararası örgütlerin de sistem içerisinde mevcut durumu tehdit eden önemli aktörler olduğu savunulmaya başlanmıştır. Uluslararası ilişkilerin temel analiz düzeyi olan “devlet” kavramı önemini yitirmeye başlamış ve insan ve toplum kavramları daha fazla ön plana çıkmıştır. Nitekim 1990'lı yıllardan itibaren uluslararası istikrarın bozulmasına yol açan faktörler uluslararası çatışmalar değil, ulusların kontrol edemedikleri diğer majör sorunlar olmaya başlamıştır. Soğuk Savaş sona ermesine karşın, uluslararası örgütler de aynı devletler gibi özerk aktörler olarak sistem içerisindeki varlıklarını devam ettirmişlerdir. 1989 yılında Berlin Duvarı'nın yıkılması sonucunda Sovyetler Birliği tehdidinin ortadan kalkmasıyla, NATO'nun gerekliliği, sorumluluk alanları ve sistem içerisindeki fonksiyonları tartışılmaya başlanmıştır. Bu dönemde, NATO'nun en büyük rakibi olan Varşova Paktı'nın izleri silinmiş ve yeni bir döneme giriş yapılmıştır. NATO, Varşova Paktı'nın dağılma sürecine kadar daha çok güvenlik stratejileri kullanarak faaliyetlerine devam etmiştir. Soğuk Savaş'ın sonlanmasıyla, NATO askeri ve savunma örgütü, bu yeni dönemde çatışma odaklı söylemler yerine diyalog artırıcı ve barış inşa edici yeni çalışma alanlarını oluşturduğu yeni bir döneme girmiştir.

Çift kutuplu yapının sona ermesiyle, ABD, küresel sistem içerisinde kendi zaferini ilan etmiştir. 1990'ların ilk yarısındaki tek-kutupluluğun geçici bir aşama olduğu savlarının aksine, dönemin sonunda Amerikan hegemonyasının sorgulanamaz olduğu ve ABD'nin gücünü doğru kullanırsa bu düzenin süreceği düşüncesi giderek yaygınlık kazanan bir görüş haline gelmeye başlamıştır.⁸ Diğer bir ifadeyle, NATO'nun ABD öncülüğünde kurulması, kurum bütçesine en çok katkı payının ABD hükümeti tarafından verilmesi ve NATO politikalarının Amerikan dış politikaları ile paralellik göstermesi, ABD'nin sistem içerisindeki gücünü meşru zemine taşımada önemli rol oynadığını göstermektedir. NATO ittifakının sayılı günü olduğunu savunan önemli düşünürler karşısında, NATO'nun yeni dünya düzeninde

---

⁸ Joseph Nye (2002), “Limits of American Power”, *Political Science Quarterly*, Cilt 117, Sayı: 4, s. 570.

sistem içerisinde varlığını devam ettireceği yönündeki söylemlerde de son zamanlarda artış görülmeye başlanmıştır.⁹

Yapısal dönüşüm bağlamında ve değişen uluslararası konjonktür içerisinde, NATO, kurumsal yapısını yeniden inşa ederek görev tanımlarını revize etmiştir. NATO'nun 1991 yılında Roma Zirvesi'nde tanımladığı “*Yeni Stratejik Konsepti*”, halka açıklanmış olması ve ilk defa çatışma içermeyen bir belge olmasından dolayı diğerlerinden farklıdır. 1991 yılında yayınlanan stratejik konsept, yeni güvenlik sorunlarını ele alarak; kitle imha silahlarının yayılması, milliyetçilik ve etnik çatışmalar, ekonomik ve sosyal istikrarsızlıklar gibi konuları ön plana çıkarmıştır. Savaşın sonra ermesiyle savunma ve caydırıcılık misyonları sona ermiş, “*önleyici diplomasi*” ve “*kriz yönetimi*” gibi yeni misyonlar ön plana çıkarılmıştır. NATO'nun, BM ile beraber barış gücü operasyonlarında yer alabileceği de bu misyon içerisinde belirtilmiştir.¹⁰ Roma Zirvesi'nde değişime vurgu yapan NATO, diyalog ve iş birliği kavramlarının altını çizmiştir. NATO'nun üye ülkeler içerisinde yürüttüğü diyalog ve koordinasyon yeteneği, Avrupa kıtası içerisinde güç yarışının veya güvenlik ikileminin önünü kesmektedir. Robert Art, Avrupa'da NATO'nun ve Avrupa'nın birlikleri olmadan Avrupa devletlerinin kendi aralarında bir güvenlik yarışına gireceklerini savunmaktadır.¹¹ NATO ve Amerika'nın lider rolünü koruması, Avrupa Birliği'ndeki kurumları bozabilecek bir güvenlik rekabetinin önlenmesi için gereklidir.¹²

Avrupa ülkelerine komşu olan Balkan ülkeleri içerisinde yaşanan etnik çatışmalar da Avrupa güvenliği içinde büyük önem taşımaktadır. Balkanlar'da yaşanan iç savaşlar sonucunda ortaya çıkan çatışmalar sonucunda, “*ittifakın güvenliğinin ittifaka komşu bölgelerin istikrarına bağlı olduğu anlayışı kabul görmüştür*”.¹³ NATO ittifakının varlığı, çok-kutuplu dünya düzeni içerisinde bölgesel istikrarın devamlılığını sağlarken, küresel zeminde barışın devamlılığına hizmet etmektedir. NATO, Avrupa merkezli bir savunma ittifakından, küresel güvenlik ve barış sağlayıcısına dönüşmüştür. Soğuk Savaş döneminde askeri operasyonlarda yer almayan NATO, 1995 yılında Bosna Harekâtı içerisinde fiilen bulunarak, sıcak çatışma içerisinde de yer almıştır. NATO yönetimi, BM'nin pasif duruşu karşısında geç de olsa ilk kez kuvvet

⁹ Alexandra Gheciu (2005), *NATO in the 'New Europe': The Politics of International Socialization after the Cold War*, Stanford: Stanford University Press.

¹⁰ Fırat Purtaş (2005), “Soğuk Savaş Sonrası NATO'nun Dönüşümü ve Genişlemesi Çerçevesinde Türk Amerikan Askerî İlişkileri”, Erişim Tarihi: 19.11.2021, Erişim Adresi: <http://www.savunmasanayiidergilik.com/public/images/uploads/Makale/GSD-2-Art-1-122005.pdf>.

¹¹ Robert J. Art (1996), “Why Western Europe Needs the United States and NATO”, *Political Science Quarterly*, Cilt 111, Sayı: 1, ss. 1-39.

¹² *A.g.e.*

¹³ Nadir Ateşoğlu (2006), *Güney, Batı'nın Yeni Güvenlik Stratejileri: AB-NATO-ABD*, İstanbul: Bağlam Yayınları, s. 36.

kullanma yetkisini kullanarak, 20 Aralık 1995 yılında Bosna Harekâtı'nda yer aldı ve sonrasında 60.000 mevcutlu Uygulama Gücü'nü (IFOR) ülkede konuşlandırdı.

NATO, Balkan topraklarında yaşanan insan hakları ihlallerini sona erdirmek amacıyla, 1999 yılında Kosova Hava Harekâtı'na katılmış ve bunun sonucunda yeni bir stratejik konsept yayınlanmıştır. 1999 yılında yayınlanan yeni stratejik konseptte, NATO'nun esas görevi olan üyelerinin güvenliğinin ve toprak bütünlüğünün savunulması işlevinin yanı sıra, eski stratejilere göre daha ağırlıklı olarak “kriz yönetimi” ve “barışın korunması operasyonlarına katılma” görevi büyük önem kazanmaktadır.¹⁴ 1999 yılında NATO üyeleri tarafından benimsenen yeni konsept, “iç içe geçmiş kurumlar sistemi” anlayışı çerçevesinde, uluslararası kriz ve çatışmaların önlenmesinde BM çatısı altında NATO güçleri ile beraber hareket etme ve NATO'nun barış güçlerine katkıda bulunması maddesini içermektedir.¹⁵

Devletlerin ulusal sorunlar veya iç ayaklanmalar karşısında etkin politikalar yürütememesi, insani müdahale kararlarında geç kalınması ve insan hakları ihlallerinin süreklilik göstermesi sonucunda ulusal sorunlar uluslararası zemine taşınmaya başlamıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde, NATO, Batı İttifakı içerisindeki istikrarın sağlanması noktasında gösterdiği çabanın aynısını Avrupa dışındaki bölgelerde de göstererek, daha işlevsel bir kurum haline gelmeye başlamıştır. 1990 yılı ve sonrasında NATO ittifakının oluşturduğu ortaklık politikaları, operasyon kapasitesinin genişlemesi ve artan alan dışı operasyon kararları, Batı İttifakı içerisinde kolektif bir duruşun sergilendiğini göstermektedir. İnsani güvenliğinin devlet güvenliği kadar önemli hale geldiği bu dönemde, NATO'nun artan barış gücü ve barış inşası çalışmaları, artan birlik çağrıları ve diğer uluslararası örgütler ile beraber yürüttüğü dayanışma politikaları, küresel zeminde kurumsal imajına olumlu yönde katkı sağlamaktadır. Balkanlar'da yaşanan iç çatışmalar, NATO'ya uluslararası sistem içerisinde varlığını tekrar kanıtlaması yönünde olanaklar da tanımıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası gelişmeler çerçevesinde kendisine yeni misyonlar tanımlayan NATO, Balkanlar'da, Ortadoğu'da, Afrika'da ve diğer bölgelerde ortaya çıkan etnik ya da iç çatışmalarda belirleyici rol oynamaya devam etmiştir. Soğuk Savaş sonrası dönemde önemli konular arasında yer alan “alan dışı” kavramı birlik içerisinde önemli tartışmaları da beraberinde getirirken, günümüzde tehdidin daha az görünür olması sonucunda ortaya çıkan siber güvenlik, hibrit savaş veya yapay zekâ gibi kavramlar, küresel zeminde ortak tehditler kapsamında incelenmeye başlanmıştır.

¹⁴ Ülkü Demirtürk Demirdöğen (1993), “Soğuk Savaş Sonrasında Yeni NATO ve Yeni Stratejisi”, *İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, Cilt 46, s. 159.

¹⁵ Joshua Shea (1992), “NATO's Role in Peacekeeping”, *Jason Magazine*, No: 6, ss. 22-23.

Soğuk Savaş döneminde askeri operasyonlarda yer almayan NATO, savaş sonrası dönemde uluslararası sistem içerisinde artan iç çatışmalar, etnik savaş ve ayaklanmalar karşısında barışı koruma ve yeniden düzeni sağlama adına çeşitli operasyonlara katılarak, BM ile yakın ilişkiler kurmayı başarmıştır. NATO'nun uluslararası yapı içerisinde diyalog artırma, iş birliği olanakları inşa etme ve ortak hareket etme misyonlarının yanında, çok-uluslu kriz yönetimi de en önemli görevleri arasında yer almaya başlamıştır.

3. Batı İttifakı İçerisinde Yaşanan Kırılmanın NATO İttifakı'na Olası Etkileri

Soğuk Savaş sonrası dönemde ulusal güvenliği direkt olarak tehdit eden ortak yaşamsal çıkarların yerini çok yönlü tehditler yer almaya başlamıştır. ABD Başkanı Bill Clinton yönetimi tarafından yumuşak güç araçlarının dış politika içerisinde artan önemi, insani müdahale kapsamında yürütülen bölgesel operasyonlar ve barış inşası projeleri, ABD ve AB üye devletlerini birlikte hareket etme bilinci kazandırmıştır.

11 Eylül 2001 tarihinde ABD'nin İkiz Kuleleri'ne yönelik yapılan terör saldırısı, yeni bir dönemin başlamasına yol açmıştır. NATO içerisinde ABD lehine işleyen güvenlik mekanizması, 11 Eylül 2001 terör saldırıları sonrasında daha belirgin bir hâl almıştır. 11 Eylül 2001 terör saldırısı sonrasında, Bush yönetimi, 5. maddeye, "*Herhangi bir NATO üyesine yapılacak saldırının tüm üyelere yapılmış bir saldırı olduğunu ve devletleri hemen harekete geçerek saldırılan taraf veya taraflara gerekli yardımı sağlamaları noktasında*" atıfta bulunarak, NATO üye devletlerine bir takım sorumluluklar yüklemiştir.¹⁶ 11 Eylül terör saldırıları sonrasında NATO askeri ittifakı içerisinde yaşanan dönüşümün en belirgin olanı "*alan dışı*" kavramının ortaya çıkması ve NATO'nun üye ülkeler dışında ve diğer uluslararası kuruluşlar ile yakın ilişki kurması olmuştur.¹⁷ NATO'nun 11 Eylül terör saldırısı sonrasında "*Mukabele Gücü*" kurularak yürüttüğü ilk alan dışı operasyon Afganistan topraklarında gerçekleştirilmiştir. NATO, Afganistan Operasyonu esnasında kendi sınırları dışarısına çıkarak ve 5. madde kapsamında ortak hareket etme çağrısı yaparak, üye devletler ile beraber kolektif bir savunma gücü inşa etmeyi amaçlamıştır. 1999 yılında son stratejik konseptin kabul edilmesinin ardından gerçekleşen Afganistan Harekâtı, Irak Savaşı, Rusya-Gürcistan Savaşı ile birlikte NATO'nun yeni stratejik konseptinde belirtilen teorik görevlerin pratik anlamda karşılığını bulmasını sağlamıştır.

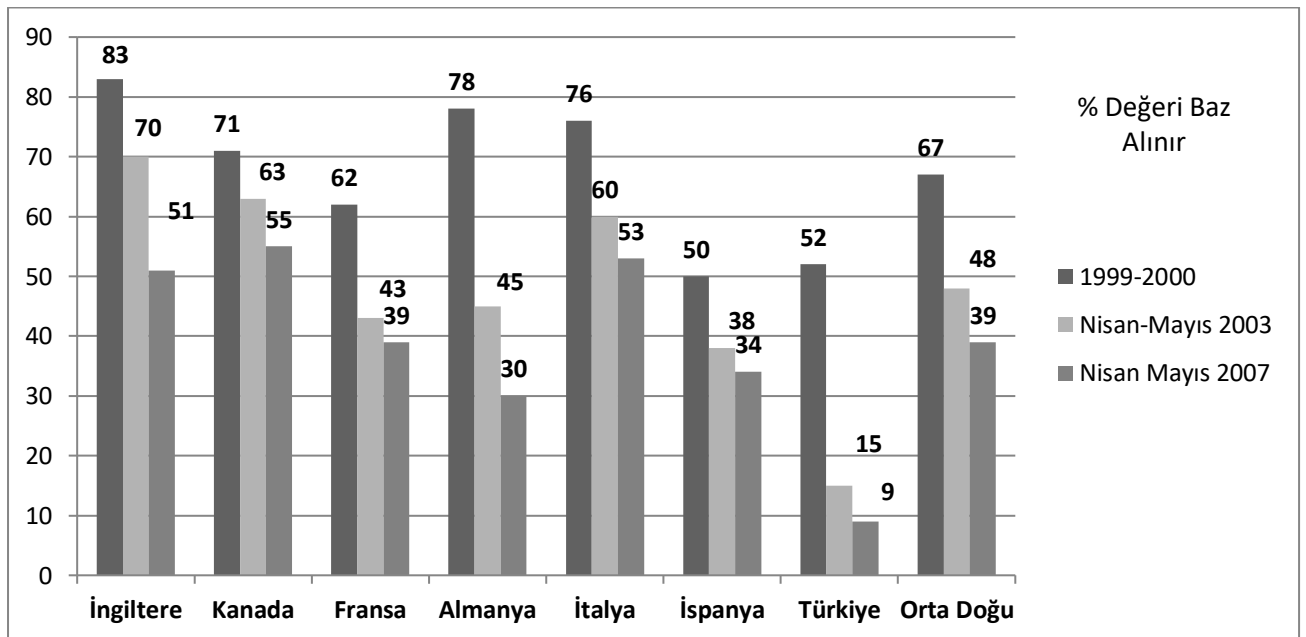
---

¹⁶ NATO (2021), "Collective Defense: Article-5", Erişim Tarihi: 19.11.2021, Erişim Adresi: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_110496.htm.

¹⁷ Tarık Oğuzlu (2012), "NATO'nun Dönüşümü ve Geleceği", *Ortadoğu Analiz*, Cilt 4, Sayı: 40, s. 13.

ABD yönetimi Afganistan ve Irak müdahalelerinde, NATO'nun imkân ve kapasitesini kullanması ve kendi çıkarını genelin çıkarı gibi göstermesi AB ülkeleri tarafından sert bir şekilde eleştirilmesine yol açmıştır. ABD yönetimi, bu ve benzeri operasyonlarda NATO askeri desteğini arkasına alarak aynı zamanda sert gücüne meşru zeminde karşılık aramaktadır. George Bush yönetiminin Irak/Afganistan müdahaleleri sonrasında benimsediği hukuk dışı yönetim anlayışı, çıkar/değer ikilemi arasında kalarak çıkar kavramına daha fazla yönelmesi ve saldırgan bir dış politika yürütmesi, Transatlantik İttifak içerisinde kırılmalara yol açmıştır. ABD yönetimi, yer aldığı askeri operasyonlar içerisinde barışın yeniden inşası sürecinde gerekli olan ekonomik ve askeri desteği NATO askeri örgütünün kaynaklarını ve silahlı kuvvetlerini kullanarak sağlamıştır. Örneğin, Afganistan Operasyonu'na NATO üyesi içerisinde yer alan devletler, askeri ve tıbbi yardımlar başta olmak üzere her türlü desteği sağlamıştır.¹⁸ Fakat, ABD yönetiminin 11 Eylül terör saldırıları sonrasında müttefiklerine gereksinim duymadan aldığı tek taraflı operasyon kararları NATO içerisinde güven boşluğunun oluşmasına zemin hazırlamıştır.

Tablo 1: 1999-2007 yılları arasında NATO Müttefikleri'nin Kamuoyu Yoklaması (ABD'nin Dostlarını Kaybetmesi)¹⁹

ABD'nin Irak müdahalesi sonrasında, 2007 yılında NATO üye ülkelerin vatandaşlarına yönelik yapılan bir ankette, Amerika'nın küresel yapı içerisindeki etkisi “çoğunlukla

¹⁸ Ayşe Özkan (2002), “Uluslararası Hukukta Birleşmiş Milletler ve Afganistan Operasyonu”, *Avrasya Dosyası*, Cilt 8, Sayı: 1, İlkbahar 2002, s. 248.

¹⁹ Ole R. Hosti (2008), *To See Ourselves as Others See Us*, Ann Arbor: Michigan Üniversitesi, s. 1.

olumsuz” olarak sonuçlanmıştır.²⁰ 1999-2007 yılları arasında yapılan kamuoyu yoklamasında, ABD’nin en yakın müttefikleri arasında yer alan İngiltere ve Kanada içerisinde de güven kaybının yaşandığı görülmektedir. AB ülkeleri arasında ABD’nin en fazla güven kaybı yaşadığı ülkeler arasında ise Almanya yer almaktadır.²¹ 11 Eylül saldırıları sonrasında ABD’nin hukuksal dayanağı olmayan operasyon kararları, ulusal çıkarlarını NATO kimliği çatısı altında lanse etmesi ve tek taraflı önleyici savaş uygulamaları, Transatlantik İttifak ilişkilerini zedelemiştir. NATO ittifakının oluşumunda rol oynayan ortak çıkarlar ve değerler kavramı, yerini ulusal çıkarlar ve ulusal değerler kavramlarına bırakmıştır.

ABD yönetiminin NATO kimliğini kullanarak Afganistan ve Irak operasyonlarında yer alması ve ulusal tehdidi ortak tehdit başlığı altında lanse etmesi, uluslararası sistem içerisindeki olumlu imajının devam etmesi yönünde atılan önemli adımlar olarak yer almaktadır. ABD’nin Afganistan ve Irak müdahaleleri sonrasında, NATO aracılığıyla ulusal ve uluslararası düzlemde kazanmaya çalıştığı meşru yönetim algısı ittifak içerisinde çeşitli sorunları ve güven problemlerini ortaya çıkarmıştır. ABD, 11 Eylül terör saldırıları sonrasında idealist söylemleri ile ön plana çıkarken, realist eylemlere başvuran bir ülke olmuştur. 11 Eylül terör saldırıları sonrasında Amerika’nın ulusal çıkarlarını göz önünde tutarak teröre karşı küresel savaşı başlatması, çıkar temelli politikalar yürüttüğünü göstermektedir. George Bush dönemiyle Transatlantik İttifak’ın ilişkilerinde yaşanan kopma Obama yönetimi ile de devam etmiştir.

Barack Obama döneminde, NATO’nun kolektif güvenlik mi, yoksa kolektif savunma amacını taşıdığı noktasında üye ülkeler içerisinde görüş ayrılıkları devam etmiştir. Örneğin, Obama yönetimi, Libya müdahalesinde yeni bir Irak sendromu yaşamamak için pasif bir duruş sergilemiştir. Avrupa Birliği ile beraber ortak bir tutum izlemek istemeyen ABD, AB üye devletlerini bu operasyonda tek başına bırakmıştır. AB üye devletlerinin askeri ve siyasi olarak etkin politika yürütememeleri ise, NATO imkân ve kapasitelerine olan ihtiyacın önemini ortaya koymuştur. AB’nin dış politika alanında ortak bir tutum izleyememesi, ortak güvenlik ve savunma stratejisi geliştirmesini de zorlaştırmaktadır. Libya Krizi sonrasında, AB, yeni bir yapılanma olarak karşımıza çıkan Kalıcı Yapılandırılmış İş Birliği Savunma

---

²⁰ BBC (2007), “World View of US Role Goes from Bad to Worse”, Erişim Tarihi: 19.11.2021, Erişim Adresi: http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/23_01_07_us_poll.pdf.

²¹ Ole R. Hosti (2008), *To See Ourselves as Others See Us*, s. 19.

Anlaşması'nın (PESCO) önemine daha fazla vurgu yapmaya başlamış, savunma alanında daha sıkı iş birliği ve koordinasyon amacının gerekliliğini ortaya koymuştur.²²

2010 yılında yayınlanan son stratejik konsept ile NATO'nun küresel rolü ön plana çıkarılmış, Avrupa dışındaki bölgelere de yeni sorumluluk alanları tanımlanmıştır. Böylece, NATO, 2010 konseptiyle birlikte artık Avrupa-Atlantik odaklı bir ittifak olmaktan çıkmaya başlamıştır.²³ Obama yönetimi ile belirlenen yeni stratejik konsept içerisinde; kitle imha silahlarının önlenmesi, silah kaçakçılığı, uyuşturucu veya göç gibi doğrudan tehditler yer alırken, yeni küresel tehditlerden olan siber güvenlik ve hibrit savaş kavramları da ilk kez yeni tehdit alanları içerisine dahil edilmiştir. Obama'nın "*Asya'ya Dönüş*" (*Pivot to Asia*) politikası, Asya Pasifik bölgesine verdiği önemi göstermektedir. Obama'nın Asya Pasifik bölgesine yönelmesi, yükselen güç Çin'in bölgedeki hâkimiyet alanını sınırlandırmayı amaçlamaktadır. Barack Obama döneminde, AB ile ABD arasındaki ilişkilerin yetersizliği ve ABD'nin farklı bölgelerdeki çıkarlarını iki taraf arasındaki ilişkilerinden öncelikli tutması, ilişkilerin istenilen düzeyde gelişmesini engellemiştir.²⁴ Her ne kadar, Başkan Obama, bir önceki Başkan Bush'un NATO'ya ilişkin eleştirel ve görmezden gelici tutumunu ciddi oranda revize etmişse de, ABD'nin NATO'ya vermekte olduğu önem giderek azalmaktadır.²⁵

Barack Obama'dan Amerikan yönetimini devir alan Donald Trump'ın göreve gelmesiyle ise, Transatlantik İttifak içerisinde önemli gelişmeler yaşanmaya başlamıştır. Trump yönetimi, çok-uluslu örgütleri (Birleşmiş Milletler, AB, NATO) ve çok taraflı ticaret düzenini sorgulayarak, çok taraflı liberal düzene büyük zarar vermiştir. NATO askeri ve savunma ittifakı içerisinde ABD yönetiminin benimsediği pasif duruş, mevcut sorunların daha fazla büyümesini ve karşılıklı ilişkilerin zedelenmesini hızlandırmıştır. Batı İttifakı içerisinde yer alan ortak sorunlar (iklim değişikliği, çevre güvenliği, insani güvenlik, terör, göç ve siber güvenlik) karşısında ABD yönetiminin benimsediği izolasyonist dış politika anlayışı, Kuzey Atlantik Güvenlik İttifakı içerisinde üye devletleri tek başına hareket etmeye zorlamaktadır.

Donald Trump'ın Transatlantik İttifak içerisinde artan izolasyonist politikaları, ulusal çıkar kavramını küresel çıkar kavramına göre daha ön planda tutması ve fayda-maliyet hesaplaşmaları çerçevesinde artan dış politika uygulamaları, NATO ittifakı içerisinde yer alan

---

²² Özlem Madak & Ebru Gençalp (2020), "2011 Libya Krizi ve Avrupa Birliği'nin Askeri Müdahale Girişimi", *Journal of Yaşar University*, No: 15, Special Issue on 3rd International EUREFE Congress, s. 18.

²³ Jens Ringsmose & Sten Rynning (2011), "NATO's New Strategic Concept: A Comprehensive Assessment", DIIS Report, Copenhagen: Danish Institute for International Studies, s. 8.

²⁴ Ekrem Akçay (2017), "Barack Obama Dönemi Avrupa Birliği-ABD İlişkileri", *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 6, Sayı: 4, s. 715.

²⁵ Tarık Oğuzlu (2012), "NATO'nun Dönüşümü ve Geleceği", s. 16.

üye devletlerin birlikte hareket etmesini zorlaştırmıştır. ABD'nin menfaatlerini önceleyen strateji, NATO ve AB üyeleri arasında güven problemi yaratmıştır. Örneğin, Donald Trump, 2014 yılında gerçekleşen Galler Zirvesi'nde alınan karara binaen, ülkesinin NATO'ya sağladığı yüklü miktarda katkı payını azaltacağını dile getirerek, diğer üye ülkelerin katkı payı oranlarını da ülke bazında GSYİH'lerinin % 2 oranına yükseltmelerini talep etmiştir. Trump yönetimi, Transatlantik güvenlik için gerekli olan ekonomik katkı payının adil dağıtılmadığını ve bu konuda rahatsız olduğunu açıkça ifade etmiştir. 2017 yılında düzenlenen Münih Uluslararası Güvenlik Konferansı'nda, ABD hükümeti, AB ülkelerinden beklenen desteğin gelmemesi durumunda NATO bütçesine sağladığı katkı payını azaltacağını dile getirmiş ve bu nedenle sert eleştirilere maruz kalmıştır.²⁶

2017 yılında Brüksel'de gerçekleşen zirve sırasında, Donald Trump'ın, "*Avrupa'ya güvenliği NATO sağlayacaksa maliyetleri sadece ABD'ye yüklemeyin*" mesajını vermesi, Transatlantik düzende yaşanan kırılmanın en belirgin göstergelerinden biridir.²⁷ Örneğin, ABD'nin 2019 yılında ittifak içerisindeki harcamaları 685 milyar dolar iken, Avrupalı müttefiklerin ve Kanada hükümetinin harcamaları 299 milyar dolardır.²⁸ 2020 yılında ABD yönetimin NATO içerisinde yaptığı toplam harcama miktarı ise 784,952 milyar dolar olarak belirlenmiştir.²⁹ AB üye ülkelerinin GSYİH'lerinin % 2 oranında NATO bütçesine katkı payı desteği vermelerini talep eden ABD yönetimi, 2020 yılında % 3,87 katkı payı ile ilk sırada yer almıştır.³⁰ Fakat Donald Trump yönetimi ile artan kemer sıkma politikaları, AB ülkelerinin kendi sorunları ile başa çıkmasını ve Avrupa'nın ABD'nin olmadığı bir dünya siyasetine ve güvenliğine hazırlanması gerektiğini ortaya konmuştur. Donald Trump yönetiminin koltuğu devir almasıyla, NATO ittifakı içerisinde yaşanan sorunlar en üst seviyeye ulaşmıştır.

Donald Trump yönetimi ile beraber ABD içerisinde ön plana çıkan "*America First*" (Önce Amerika) söylemlerine karşılık, AB de "*Helsinki First*" söylemlerine yönelmeye başlamıştır. 2019 yılında Almanya Başbakanı olan Angela Merkel'in bir konuşmasında "*Avrupalılar olarak kaderimizi elimize almalı ve kendi geleceğimiz için savaşmalıyız*" ifadelerine yer

²⁶ BBC (2019), "Münih Güvenlik Konferansı: ABD ve Avrupa'nın ayrışmasını ortaya koyan zirve", Erişim Tarihi: 19.11.2021, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-47333464>.

²⁷ Steven Pifer (2017), "Is Trump Undoing Trans-Atlantic Relations?", Brookings, Erişim Tarihi: 19.11.2021, Erişim Adresi: <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2017/05/31/is-trump-undoing-trans-atlantic-relations/>.

²⁸ NATO Public Diplomacy (2013-2020), "Defence Expenditure of NATO Countries Press Release", 21.09.2020, Erişim Tarihi: 19.11.2021, Erişim Adresi: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/10/pdf/pr-2020-104-en.pdf.

²⁹ NATO (2020), "NATO 2030: United for a New Era Report", Erişim Tarihi: 19.11.2021, Erişim Adresi: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/12/pdf/201201-Reflection-Group-Final-Report-Uni.pdf.

³⁰ A.g.e.

vermesi, Avrupa kıtası içerisinde yer alan ülkelerin kendi güvenliğini sağlaması konusunda alternatif oluşumlara yönelmediklerini ortaya koymaktadır.³¹ Donald Trump yönetiminin, Avrupa ülkeleri ile beraber gelecekte karşılaşılabilecek olası sorunlar karşısında bütünleştirici olmak yerine ayrıştırıcı politikalar yürütmesi ve güven sorununun çözülmemesi, yükselen güçler ile baş etmesinin güç olacağını da göstermektedir.³²

2019 yılında gerçekleşen Londra Zirvesi'nde yer alan bildiri, "NATO'nun hiçbir ülkeye tehdit oluşturmayan bir savunma ittifakı olduğu belirtilerek Rusya 'ortak düşman', Çin ise 'yeni rakip'" olarak isimlendirildi. Donald Trump yönetiminin NATO üye ülkeleri ile kurduğu geçici ittifak ilişkisi, NATO'nun zaman zaman varlığının sorgulamasını ve Batı İttifakı güvenlik kanadı içerisinde ayrışmaları da hızlandırmıştır.

ABD ve NATO ikili ilişkilerinde ve karar alma süreçlerinde yaşanan koordinasyon sorunu, Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron tarafından sert bir şekilde eleştirilmiştir. Örneğin, 2019 yılında Donald Trump yönetiminin NATO'ya danışmadan Suriye'den askerlerini çekmesini eleştiren Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, 2019 yılında verdiği bir röportajda "Şu anda yaşadığımız NATO'nun beyin ölümüdür" ifadelerini kullanmıştır.³³ Ayrıca, 2020 yılında düzenlenen 56. Münih Konferansı'nın ana teması "Batusızlık" başlığı altında tanımlanmıştır.³⁴

NATO savunma örgütünün mevcut itibarının zedelenmesi, Transatlantik İttifak içerisinde yaşanan önemli sorunların çözülmemesi ve ortak değerlerin yitirmeye başlanması, ortak güven ve kimlik temelli inşa edilen kurumsal yapının büyük bir sınavdan geçtiğini göstermektedir. Özellikle, İngiltere'nin, Brexit kararı sonrasında AUKUS paktına üye olması, ABD'nin NATO'nun kurucu üyesi olmasına rağmen AUKUS paktının kuruluşuna öncülük etmesi ve Japonya'nın ASEAN+3 (Çin, Japonya ve Kore)³⁵ platformu içerisinde yer almasına karşın QUAD ittifakı içerisinde bulunması, çıkar odaklı dış politikanın artan önemini biz kez daha ortaya koymuştur.

---

³¹ Giulia Paravicini (2019), "Angela Merkel: Europe Must Take 'Our Fate' into Own Hands", *Politico*, Erişim Tarihi: 19.11.2021, Erişim Adresi: www.politico.eu/article/angela-merkeleurope-cdu-must-take-its-fate-into-its-own-hands-elections-2017.

³² Sinem Kocamaz (2020), "Batı'nın Yeniden İnşa Etmenin Zorluğu Üzerine", *Panorama Dergisi*, Uluslararası İlişkiler Konseyi, Erişim Tarihi: 19.11.2021, Erişim Adresi: <https://www.uikpanorama.com/blog/2020/02/17/batiyi-yeniden-insa-etmenin-zorlugu-uzerine-sinem-unaldilar-kocamaz/>.

³³ *Sputnik Türkiye* (2019), "Macron: NATO'nun beyin ölümü gerçekleşiyor", Erişim Tarihi: 19.11.2021, Erişim Adresi: <https://tr.sputniknews.com/20191107/macron-natonun-beyin-olumu-gerceklesiyor-1040575665.html>.

³⁴ Munich Security Conference Report (2020), "Westlessness", MSCR, Erişim Tarihi: 19.11.2021, Erişim Adresi: www.securityconference.org.

³⁵ Asean Plus Three (2021), "History", Erişim Tarihi: 19.11.2021, Erişim Adresi: <https://aseanplusthree.asean.org/>.

4. NATO 2030: Yeni Bir Çağ İçin Birliktelik Raporu

4 Aralık 2019 tarihinde Londra’da gerçekleşen liderler zirvesinde, NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg’in isteği üzerine hazırlanan değerlendirme raporu, NATO ittifakının siyasi ve stratejik rolünün artırma amacını taşımaktadır. 1 Aralık 2020 tarihinde NATO Dışişleri Bakanlığı toplantısında sunulan değerlendirme raporu üç ana başlıktan oluşmaktadır. İlk bölümde, NATO’nun ana misyonu ve vizyonlarına yer verilmektedir. İkinci bölümde, NATO’nun içinde bulunduğu koşullara etki edebilme gücü incelenirken, son bölümde ise NATO’nun siyasi hedefleri yer almaktadır. NATO 2030 Değerlendirme Raporu, birlik içerisinde siyasi uyumun yeniden sağlanması ve eşgüdümün artırılması amacıyla ortaya konmuştur. “*NATO 2030: Yeni Bir Çağ İçin Birliktelik*” raporunda yer alan önemli başlıklar arasında belirsiz zamanlarda stratejik çaba göstermek, değişime uyum sağlamak ve yeni bir çağa uyarlanmış yeni bir siyasi rol kazanmak amacı yer almaktadır. NATO’nun karşılaşılabileceği belirsizler karşısında zamana ayak uydurması gerektiği önemle vurgulanmaktadır. NATO’nun geçmişte karşılaştığı birtakım sınamalar karşısında, geleceğini, üyelerinin güvenliğini ve ittifakın siyasi birliğini koruması gerektiği ön plana çıkmaktadır. NATO’nun günümüzde bugüne başarılı olmasının altında yatan en önemli faktör ise değişime ayak uydurma ilkesi ile tanımlanmaktadır.

NATO’nun Balkanlar’da yürüttüğü insani müdahale örneklerindeki başarısı, ilk alan dışı operasyonunu gerçekleştirmesi ve 11 Eylül terör saldırısı sonrasında 5. maddenin harekete geçilmesi, ittifakın adaptasyon gücünü ortaya koymaktadır. “*NATO 2030: Yeni Bir Çağ İçin Birliktelik*” adlı raporda, NATO’nun değişen tehdit algılamaları karşısında kendi gücünü ortaya koyabileceği yeniden vurgulanmaktadır. Örneğin, Rus ve Çin tehdidinin yanı sıra, siber güvenlik, hibrit savaş ve yapay zekâ gibi yeni tehdit algılamaları karşısında ortak bir duruş sergilenmesi gerektiği önemle belirtilmektedir.³⁶ 21. yüzyılda, NATO, tehdit yelpazesinin geniş olmasından dolayı ortak savunma mekanizmasını harekete geçirmeyi, değişikliklere adapte olabilmeyi ve eylem ve söylemleri bir arada gerçekleştirmeyi hedeflemektedir. “*NATO 2030: Yeni Bir Çağ İçin Birliktelik*” raporu, son başlığı altında yeni çağda uyarlanmış siyasi rolün önemi ortaya koymaktadır. Uluslararası tehdit algısında yaşanan değişiklikler, Rusya ve Çin’in sistem içerisinde artan meydan okumaları ve birlik içerisinde çoğalan görüş ayrılıkları siyasi uyumu, ortak karar alma bilincini ve müttefiklik ruhunu olumsuz yönde etkilemektedir. Raporda, NATO’nun, yeni çağın artan sınıma ve zorlukları karşısında ihtiyacı olan ittifak

³⁶ NATO (2020), “NATO 2030: United for a New Era Report”, Erişim Tarihi: 19.11.2021, Erişim Adresi: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/12/pdf/201201-Reflection-Group-Final-Report-Uni.pdf

ruhu, siyasi uyum ve diyalog geliştirme ilkelerine daha fazla önem vermesi gerektiği ortaya konmuştur.

“NATO 2030: Yeni Bir Çağ İçin Birliktelik” raporu çerçevesinde Transatlantik İttifak içerisinde yaşanan kırılmaların önüne geçmek, birlik içerisinde uyum ve mücadele ruhunu yeniden ortaya koymak ve kolektif savunmanın ağırlık merkezi olmak yeni hedefler arasında yer almaktadır.³⁷ Raporda, Çin’in yükselişinin bir tehdit olarak algılandığı ve sistemsel rekabete geri dönüş yapıldığı önemle vurgulanmıştır. 2019 yılından itibaren Çin’in yükselişi NATO belgelerinde tehdit olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Çin’in küresel sistem içerisinde askerî ve ekonomik alandaki yükselişi, NATO ittifakının önleyici diplomasi yürütmesinin önünü açmaktadır. NATO içerisinde yaşana tüm anlaşmazlıklara karşın, ittifakın dayanıklılığına olan güveni korumaları, anlaşmazlıkların üstesinden gelmeleri ve tehditler karşısında ortak hareket etmeleri, NATO’nun 2030’a güçlü ilerlemesi için zorunlu görülmüştür. “NATO 2030: Yeni Bir Çağ İçin Birliktelik” raporu, gelecekteki NATO stratejilerinin belirlenmesi konusuna ışık tuttuğu gibi, Çin’in gelecekteki rolünün belirlenmesi konusuna da büyük önem vermektedir.

NATO raporunda, Çin’in eşzamanlı jeopolitik ve ideolojik meydan okuması karşısında Rusya’nın da sistem içerisinde artan önemine vurgu yapılmaktadır. NATO, Rusya’ya karşı caydırıcılık stratejisine değinirken, nükleer silahların kullanımı karşısında ortak bir politika benimsemeye ve Rusya karşıtı ülkeler ile uyumun sağlanmasına vurgu yapmıştır. NATO, ittifak üyeleri arasında Rusya karşısında siyasi uyuma önemle ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir.

“NATO 2030: Yeni Bir Çağ İçin Birliktelik” raporu, NATO ittifakı içerisinde son zamanlarda üye ülkeler arasında artan uyuşmazlıkları, artan fayda-maliyet hesaplaşmalarını ve liderler arasında artan ayrılıkçı faaliyetlerinin önüne geçmeyi amaçlamaktadır. NATO 2030 raporu, kuruluş misyonunu yeniden canlandırmak, ortak mücadele ruhunu yeniden ortaya koymak, ittifakın dayanıklılığı arttırmak ve küresel tehditler karşısında birlik olma çağrısı yapmaktadır.³⁸

5. Batı İttifakı’nın Geleceği

NATO 2030 raporu çerçevesinde ortaya konan öneri ve iyileştirme faaliyetleri, ittifak üyelerinin kendi içerisinde kaybettiği güveni yeniden kazanması, Batı İttifakı’nın gücünü

---

³⁷ A.g.e.

³⁸ A.g.e.

yeniden ortaya koyması ve yükselen güçleri de bu çerçevede caydırmayı amaçlamaktadır. ABD’de Donald Trump’ın koltuğunu Joe Biden’a devretmesi, AB ülkelerinin ortak güvenlik politikalarını yeniden hayata geçirmesi ve ABD’nin izolasyonist dış politika anlayışını terk etmesi noktasında bir umut kapısı olmuştur. Batı İttifakı içerisinde ortak sorunların devam etmesi, güven boşluğunun yeniden inşa edilememesi ve Biden yönetiminin uzlaşma kültüründen uzak bir yaklaşım sergilemesi ise, zamanla AB içerisinde büyük bir hayal kırıklığına dönüşmüştür.

AB ile ikili ilişkilerinde, ABD Başkanı Biden, “*Önce Amerika*” söylemleri yerine “*Amerika geri döndü*” (*America is back*) söylemlerine sıkça yer verse de, söylemleri ile eylemleri aynı çizgide ilerlememiştir. NATO’nun ABD’nin küresel politikalarının aracısı ve meşrulaştırıcısı rolü, ittifaka olan güvenin azalmasında etkili olmuştur. NATO içerisinde yaşanan bütçe problemleri, istişare mekanizmasının işlevsiz hale gelmesi ve ABD’nin yeni oluşumlara öncülük etmesi, NATO’nun ciddi krizler ile karşı karşıya olmasının doğal bir sonucudur. Nitekim Donald Trump yönetiminde dış politika kararlarının fayda-maliyet analizi çerçevesinde alınması ve çıkar odaklı söylemlerin ön plana çıkması, Transatlantik ilişkileri kopma noktasına getirmiştir.

ABD, yükselen güçler karşısında Asya kıtasındaki hâkimiyetini arttırmak amacıyla NATO dışında inşa ettiği alternatif oluşumlar içerisinde daha fazla yer almaya başlamıştır. ABD, yükselen Çin tehdidi karşısında Asya Pasifik bölgesindeki müttefikleriyle iş birliğine yönelerek tesis etmeye çalıştığı yeni oluşumlardan QUAD ve AUKUS ile ulusal güvenliğini garanti altına alırken, yükselen ve ya rakip güçlerin hareket alanını kısıtlamaktadır.

QUAD (*Quadrilateral Security Dialogue*) ittifakı ile ABD, Hindistan, Japonya ve Avustralya olmak üzere üç diğer devleti de yanına alarak, Asya kıtasında koordinasyonu artırma, deniz istihbaratının ve bilgi akışının güvenilirliğinin sağlanması amaçlanmaktadır. 2007 yılından 2017 yılına kadar pasif bir duruş sergileyen QUAD ittifakı, Asya kıtasında Çin’in artan etkisi karşısında aktif bir rol oynamaya başlamıştır. ABD, QUAD ittifakı çerçevesinde Asya güçleri ile beraber koordineli olarak hareket ederek, yükselen Çin tehdidine karşı meydan okumaktadır. QUAD ittifakı, Asya Pasifik bölgesinde bölgesel yeni bir NATO mu kurulacak sorularını beraberinde getirirken, ABD’nin her iki oluşum içerisinde sahip olduğu gücün küresel zeminde yaratacağı etkiler de önemle vurgulanmaktadır. 1992 yılında ABD ile Hindistan arasında başlatılan “*Malabar*” adı verilen askeri tatbikatların süreklilik göstermesi, 2015 yılında Japonya’nın ve daha sonra Avustralya’nın da bu tatbikatlara dahil edilmesi, QUAD ittifakının Çin yönetimini baskı altına almaya yönelik girişimler arasında yer

almaktadır. 10 yıllık duraklama dönemine giren QUAD ittifakı üyeleri, 2017 yılında Filipinler'in başkenti Manila'da bir araya gelerek, "*QUAD'ın yeniden Doğuşu*"na imza attılar.³⁹ 2021 yılında ilk dördü zirve toplantısını gerçekleştiren QUAD ittifakı, güncel sorunların çözümüne yönelik çalışmalara yer vermiştir. Çin Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Zhao Lijian ise, QUAD ittifakının zirve toplantısını eleştirerek, "*Hiçbir destek bulamayacak ve başarısız olmaya mahkûm*" ifadesini kullanmıştır.⁴⁰

ABD Başkanı Joe Biden'ın Afganistan topraklarından çekilme kararının ardından, 15 Eylül 2021 tarihinde, Avustralya, İngiltere ve ABD'nin imzaladığı nükleer denizaltı anlaşması (AUKUS), NATO ittifakı için önemli bir meydan okuma örneği olmuştur. Avrupa ülkeleri ve ABD arasında ortak güvenlik kalkını görevi gören NATO karşısında, ABD'nin Avusturya ile yaptığı 65 milyar dolarlık denizaltı anlaşması, Transatlantik müttefik ilişkilerinde yeni bir krizin yaşanmasını sebebiyet vermiştir. AUKUS anlaşması, nükleer denizaltıların geliştirilmesinin yanında, yapay zekâ, siber savaş ve uzun menzilli saldırı yeteneklerinin geliştirilmesi gibi güvenlik alanında yeni çalışma alanlarını içermektedir. ABD yönetimi, AUKUS anlaşması ile yükselen güç olan Çin Halk Cumhuriyeti'nin Asya Pasifik kıtasındaki gücünü dengelemeye çalışırken, Transatlantik kıtası içerisinde kurulan güç dengesini riske atmaktadır. ABD'nin Afganistan'dan çekilme kararının ardından yaptığı AUKUS anlaşması, ABD'nin önemli müttefiki olan ve BM daimi üyesi olan Fransa hükümeti tarafından büyük tepkiyle karşılanmıştır. AUKUS anlaşması sonrasında, Avustralya'nın, Fransa ile olan 96 milyar dolarlık denizaltı ihalesi iptal etmesi karşısında, Fransa, "*ihanete uğramış*" olarak hissettiğini açıkça ifade etmiştir.⁴¹ *France Info* radyosuna konuşan dönemin Fransa Dışişleri Bakanı Jean Yves Le Drian, "*Avustralya ile güven ilişkisi kurmuştuk, bu güvene ihanet edildi*" ifadelerini kullanmıştır.⁴² Fransa'nın AUKUS anlaşması kapsamında yaşadığı ekonomik kayıp, NATO ittifakı içerisinde ve ABD ikili ilişkilerinde siyasi bir krizi de tetiklemiştir.

AUKUS anlaşması, ABD yönetiminin devam eden tek taraflı ve rasyonel politikalarının bir devamı niteliği taşırken, AB ortak güvenlik ve savunma politikalarında yeni bir sayfanın

³⁹ *Intell 4 Strategy News* (2021), "Quad ittifakında kimler var ve neden kuruldu", Erişim Tarihi: 19.11.2021, Erişim Adresi: <https://www.intell4.com/quad-ittifaki-nedir-quad-ittifakinda-kimler-var-quad-ittifaki-neden-kuruldu-haber-191080>.

⁴⁰ *Euronews* (2021), "Çin'i dengelemeyi amaçlayan Quad ittifakı liderleri Beyaz Saray'da bir araya geldi", Erişim Tarihi: 19.11.2021, Erişim Adresi: <https://tr.euronews.com/2021/09/25/cin-i-dengelemeyi-amaclayan-quad-ittifak-liderleri-beyaz-saray-da-bir-araya-geldi>.

⁴¹ *CRI News* (2021), "Fransa'nın 21. yy'da bunu yapabilme sansi yok", Erişim Tarihi: 19.11.2021, Erişim Adresi: <https://www.criturk.com/fransanın-21-yuzyilda-bunu-yapabilme-sansi-yok>.

⁴² *BBC* (2021), "AUKUS Paketi: Çin; ABD, İngiltere ve Avustralya'nın savunma anlaşmasına Büyük sorumsuzluk' diyerek tepki gösterdi", Erişim Tarihi: 19.11.2021, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-58579603>.

açılmasını da hızlandırmıştır. AUKUS anlaşması, üye ülkelerin teknoloji paylaşımının dışında, NATO'nun kuruluş misyonu olan barış ve istikrarın sağlanması misyonunu da içermektedir.⁴³ AUKUS anlaşmanın ilerleyen dönemlerde kapsam genişletmesi, üye sayılarını arttırması ve yeni iş birliği alanlarına zemin hazırlaması yönünde sorular ön plana çıkmaktadır. AUKUS anlaşması, üye ülkeler arasında savunma ve güvenlik alanlarında iş birliğini temel alan bir ittifak örneği olarak karşımıza çıkarken, QUAD ittifakı, askeri konular dışında güncel konu başlıklarının tartışıldığı (iklim değişikliği, Covid-19 pandemisi, terörle mücadele ve afet yardımı) yeni bir oluşum olarak da ön plana çıkmaktadır. ABD'nin her iki oluşum içerisinde de yer alması, ittifak içerisinde alınan kararların ulusal dış politikası ile paralel yönde ilerlemesi ve ulusal çıkarlarını NATO dayanışması üzerinde tutması NATO ittifakının azalan önemini ortaya koymaktadır. ABD Başkanı Joe Biden yönetiminin Afganistan politikasının ardından Hint Pasifik bölgesinde güç gösterme yarışı içerisine girmesi ve yeni oluşumlar içerisinde yer alması, mevcut müttefikleri ile uzun yıllardır inşa ettiği güçlü ittifak ilişkisini zayıflatmakta ve aynı zamanda Batı İttifakı'nın geleceğini de riske atmaktadır. NATO ittifakının bel kemiğini oluşturan ABD olmadan Avrupa kıtası içerisinde siyasi ve askeri birliğin devamı zorlaşacak ve güvenliğin bölgeselleşmesi kaçınılmaz olacaktır. NATO ittifakının olmadığı bir dünyada her ne kadar ABD ülke bütçesine az miktarda tasarruf sağlasa da, jeopolitik açıdan küresel zeminde çok-kutuplu dünyanın kurulmasına öncülük eden yükselen güçler bu durumdan daha çok avantaj elde edecektir. ABD yönetimi, sistem içerisinde yükselişini sürdüren rakip güç olan Çin karşısında kendi çıkar ve güvenlik algısı çerçevesinde ulusal kararlar almaktadır. ABD dış politikasında çıkar temelli politikaların artan önemi, NATO ittifakı içerisinde ortak ittifak ruhunun zayıflaması ve güvenlik algısında yaşanan değişim güç dengeleri üzerinde dönüştürücü rol oynamaktadır. NATO ittifakının koruyucu şemsiyesi olmadan Avrupa içerisinde ayrışmalar hız kazanmakta, küresel zeminde oluşan güç boşluğu Rusya ve Çin tarafından ikame edilmektedir. “*NATO 2030: Yeni Bir Çağ İçin Birliktelik*” raporu, Transatlantik İttifak içerisinde son zamanlarda yaşanan istikrarsızlıkların son bulması, ortak sorunların çözülmesi ve bozulan ilişkilerin tamir edilmesi amacını taşımaktadır.

Günümüzde, NATO ittifakı içerisinde 5. maddenin daha fazla sorgulanır hale gelmesi, NATO'nun küresel sorunlar karşısında izlediği pasif duruş, ABD-AB içerisinde koordinasyon ve uyumun giderek zayıflaması ve ABD'nin son zamanlarda artan tek taraflı uygulamaları,

---

⁴³ AA News (2021), “Küresel Güç Dengelerinde AUKUS Sarsıntısı”, Erişim Tarihi: 19.11.2021, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/kuresel-guc-dengelerinde-aucus-sarsintisi/2373759>.

Transatlantik İttifak'ın ruhunu zayıflatmaktadır. ABD'nin, Asya Pasifik kıtasında Çin'in yükselişini kendisine yönelik bir tehdit olarak algılaması ve Asya kıtasındaki müttefikleri ile alternatif iş birliği oluşumlarına yönelmesine, Atlantik kıtasındaki müttefikleri ile mevcut ilişkilerinin ise kötüye gitmesine sebep olmuştur. Batı İttifakı içerisinde istişare mekanizmasının işlevsiz hale gelmesi sonucunda, AB üye devletleri, kendi geleceklerini kendileri belirlemeye yönelmiş ve kendi özerk oluşumlarını inşa etme girişimi içerisinde girmişlerdir. Son zamanlarda, NATO'nun örgüt içerisindeki birleştirici rolünün azalması, AB üye devletleri içerisinde birlik olma yönünde çağrılarını arttırmıştır. NATO ittifakı içerisinde oluşan çatlağın büyümeye devam etmesi, yükselen veya rakip ülkelerin sistem içerisinde alternatif dünya düzeni inşa etmesine imkân tanıyacaktır.

Sonuç

Soğuk Savaş döneminde, NATO, Sovyet bloku karşısında üye devletlere karşı kolektif savunma garantisi hedefleyerek askeri müttefiklik amacı taşımış ve küresel yönetim içerisinde Transatlantik yapının ağırlık merkezi olmuştur. NATO tarafından yürütülen farklı strateji ve yöntemler, Avrupa içerisindeki bölünmüşlüğün sona ermesinde, Avrupa kıtasında güvenliğinin yeniden inşa edilmesinde ve rakip güç olarak tanımlanan Sovyetler Birliği'nin politikalarının baskı altında tutulabilmesinde önemli rol oynamıştır. NATO üyeleri tarafından hissedilen ortak tehdit algısının yön değiştirmesi, çıkar kavramının değer kavramına göre daha fazla ön plana çıkması ve devletlerin fayda-maliyet hesapları çerçevesinde ilişkilere yön vermesi ise, üye ülkeler arasındaki siyasi uyumun ve bütünlüğün aşınmasına yol açmıştır.

NATO stratejik konseptlerinde yer alan kararların ABD'nin Balkanlar, Irak veya Afganistan operasyonlarında aldığı dış politika kararları ile benzerlik göstermesi, ABD himayesi altında işleyen bir sistemin varlığını ön plana çıkarmaktadır. ABD liderlerinin sistemik yapı içerisindeki değişkenler üzerinden yürüttüğü dış politika anlayışı çıkar ve değer kavramları çerçevesinde ilerlerken, çıkar kavramı daha fazla ön planda yer almıştır. ABD ve NATO ittifakı içerisinde devam eden sorunlar her geçen gün daha da ileri bir boyuta taşınmaktadır. George Bush yönetiminin 11 Eylül terör saldırıları sonrasında önleyici savaş doktrini çerçevesinde tek taraflı olarak hareket etmesi, NATO üyeleri arasındaki çatlakların oluşmasına zemin hazırlamış; daha sonra yönetime gelen liderler tarafından tamir edilmesi ise zor bir sürecin başlamasına yol açmıştır. NATO üye devletleri arasında değişen politik ortam ve riskler çerçevesinde yeni görev tanımının ne olacağı, alan dışı operasyonların içerisindeki yetki ve sorumlularının ne olacağı ve NATO'nun kurumsal dönüşümü kolektif güvenlik mi, yoksa kolektif savunma amacı mı taşıması gerektiği noktasında görüş ayrılıkları ortaya

çıkılmıştır. NATO üye devletleri arasında dönemsel olarak yaşanan sorunlar mevcut ittifakın birlik ruhunu her geçen gün zayıflatmıştır.

NATO ittifakı içerisinde yaşanan güven boşluğu, Batı değerlerinde yaşanan aşınma ve ortak hareket etme bilincinin kaybedilmesi sonucunda 2020 yılında yayınlanan “*NATO 2030: Yeni Bir Çağ İçin Birliktelik*” raporunun gerekliliğini ön plana çıkartılmıştır. NATO 2030 raporu, sistem içerisinde siyasi uyumu, üye ülkeler içerisinde koordinasyonu ve ortak savunma bilincini yeniden aşılmasını, mevcut tehditler karşısında beraber hareket etmeyi veya rakip ülkelerin sistem içerisindeki mevcut etkisini kırmayı amaçlamaktadır. NATO’nun işlevselliğinin ve gerekliliğinin daha fazla sorgulanır hale gelmesi ve ABD’nin alternatif bölgesel oluşumlara öncülük ederek daha fazla yer almaya başlaması, Transatlantik İttifak içerisindeki güç boşluğunu daha belirgin hale getirmiştir. Avrupa ülkelerinin kendi savunma örgütünü kurma yönünde artan eğilimi, yaklaşık 70 yıldır faaliyetlerine devam NATO ittifakının geleceğine büyük zarar verecektir. Avrupa ve ABD arasında askeri ve siyasi bağın oluşmasına imkân tanıyan NATO ittifakı içerisinde yaşanabilecek herhangi bir güç boşluğu, Avrupa ülkelerinin kendi içlerinde ayrışmalarına, toplu savunma sisteminin yok edilmesine ve Rusya ve Çin’in Avrupa kıtasının güvenliği konusunda kendi pozisyonlarını güçlendirmesine yol açacaktır.

AB ile ABD arasındaki Transatlantik bağların giderek gevşediği ve hatta sarsıldığı bir dönemden geçerken, Rusya ile Ukrayna arasında 20 Şubat 2014 tarihinde başlayan Ukrayna Savaşı ikili ilişkilerin geleceğine dair bir umut olmuştur. Ukrayna Krizi, müttefik ülkeleri yeniden bir araya getirirken, ortak tehditler ve ya mücadele alanlarında yeniden birlik olabileceklerini göstermiştir. Ukrayna Krizi, Batı kanadındaki ülkelerin Rusya karşısında beraber hareket etmelerini sağlarken, Transatlantik İttifak içerisinde uzun süredir var olan güvenin yeniden inşa edilmesine de olanak sağlamıştır.

KAYNAKÇA

- Art, Robert J. (1996), “Why Western Europe Needs the United States and NATO”, *Political Science Quarterly*, Cilt 111, Sayı: 1, ss. 1-39.
- Ateşoğlu, Nadir (2006), *Güney, Batı'nın Yeni Güvenlik Stratejileri: AB-NATO-ABD*, İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Akçay, Ekrem (2017), “Barack Obama Dönemi Avrupa Birliği- ABD İlişkileri”, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 6, Sayı: 4, ss. 713-731.
- *AA News* (2021), “Küresel Güç Dengelerinde AUKUS Sarsıntısı”, Erişim Tarihi: 19.11.2021, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/kuresel-guc-dengelerinde-aucus-sarsintisi/2373759>.
- *BBC* (2007), “World View of US Role Goes from Bad to Worse”, Erişim Tarihi: 19.11.2021, Erişim Adresi: http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/23_01_07_us_poll.pdf.
- *BBC* (2019), “Müniç Güvenlik Konferansı: ABD ve Avrupa'nın ayrışmasını ortaya koyan zirve”, Erişim Tarihi: 19.11.2021, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-47333464>.
- *BBC* (2021), “AUKUS Paketi: Çin; ABD, İngiltere ve Avustralya'nın savunma anlaşmasına Büyük sorumsuzluk' diyerek tepki gösterdi”, Erişim Tarihi: 19.11.2021, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-58579603>.
- *CRI News* (2021), “Fransa'nın 21. yy'da bunu yapabilme sansi yok”, Erişim Tarihi: 19.11.2021, Erişim Adresi: <https://www.criturk.com/fransanın-21-yuzyilda-bunu-yapabilme-sansi-yok>.
- Demirdöğen, Ülkü Demirtürk (1993), “Soğuk Savaş Sonrasında Yeni NATO ve Yeni Stratejisi”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, Cilt 46, ss. 153-162.
- Erhan, Çağrı (2001), “ABD ve NATO ile İlişkiler”, içinde Baskın Oran (der.), *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Günümüze Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Cilt I, İstanbul: İletişim Yayınları, ss. 522-575.
- *Euronews* (2021), “Çin'i dengelemeyi amaçlayan Quad ittifakı liderleri Beyaz Saray'da bir araya geldi”, Erişim Tarihi: 19.11.2021, Erişim Adresi: <https://tr.euronews.com/2021/09/25/cin-i-dengelemeyi-amaclayan-quad-ittifak-liderleri-beyaz-saray-da-bir-araya-geldi>.
- Gheciu, Alexandra (2005), *NATO in the 'New Europe': The Politics of International Socialization after the Cold War*, Stanford: Stanford University Press.
- Hosti, Ole R. (2008), *To See Ourselves as Others See Us*, Ann Arbor: Michigan Üniversitesi,
- *Intell 4 Strategy News* (2021), “Quad ittifakında kimler var ve neden kuruldu”, Erişim Tarihi: 19.11.2021, Erişim Adresi: <https://www.intell4.com/quad-ittifaki-nedir-quad-ittifakinda-kimler-var-quad-ittifaki-neden-kuruldu-haber-191080>.
- Kocamaz, Sinem (2020), “Batı'nın Yeniden İnşa Etmenin Zorluğu Üzerine”, *Panorama Dergisi*, Uluslararası İlişkiler Konseyi, Erişim Tarihi: 19.11.2021, Erişim Adresi: <https://www.uikpanorama.com/blog/2020/02/17/batiyi-yeniden-insa-etmenin-zorlugu-uzerine-sinem-unaldilar-kocamaz/>.

- Munich Security Conference Report (2020), “Westlessness”, MSCR, Erişim Tarihi: 19.11.2021, Erişim Adresi: www.securityconference.org.
- Madak, Özlem & Gençalp, Ebru (2020), “2011 Libya Krizi ve Avrupa Birliği’nin Askeri Müdahale Girişimi”, *Journal of Yaşar University*, No: 15, Special Issue on 3rd International EUREFE Congress, ss. 1-20.
- NATO (1989), “Facts and Figures, NATO Archives”, Erişim Tarihi: 19.11.2021, Erişim Adresi: https://archives.nato.int/uploads/r/null/1/4/145727/0048_NATO_Facts_and_Figures_1989_ENG.Pdf.
- NATO (2020), “NATO 2030: United for a New Era Report”, Erişim Tarihi: 19.11.2021, Erişim Adresi: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/12/pdf/201201-Reflection-Group-Final-Report-Uni.pdf.
- NATO Public Diplomacy (2013-2020), “Defence Expenditure of NATO Countries Press Release”, 21.09.2020, Erişim Tarihi: 19.11.2021, Erişim Adresi: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/10/pdf/pr-2020-104-en.pdf.
- Nye, Joseph (2002), “Limits of American Power”, *Political Science Quarterly*, Cilt 117, Sayı: 4, ss. 545-559.
- Oğuzlu, Tarık (2012), “NATO’nun Dönüşümü ve Geleceği”, *Ortadoğu Analiz*, Cilt 4, Sayı: 40, ss. 8-18.
- Oğuzlu, Tarık (2019), “Nato ve Yeni Dünya Düzeni”, *Güvenlik Yazıları Serisi*, No: 20.
- Özkan, Ayşe (2002), “Uluslararası Hukukta Birleşmiş Milletler ve Afganistan Operasyonu”, *Avrasya Dosyası*, Cilt 8, Sayı: 1, İlkbahar 2002, ss. 238-257.
- Paravicini, Giulia (2019), “Angela Merkel: Europe Must Take ‘Our Fate’ into Own Hands”, *Politico*, Erişim Tarihi: 19.11.2021, Erişim Adresi: www.politico.eu/article/angela-merkeleurope-cdu-must-take-its-fate-into-its-own-hands-elections-2017.
- Pifer, Steven (2017), “Is Trump Undoing Trans-Atlantic Relations?”, Brookings, Erişim Tarihi: 19.11.2021, Erişim Adresi: <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2017/05/31/is-trump-undoing-trans-atlantic-relations/>.
- Ringsmose, Jens & Rynning, Sten (2011), “NATO’s New Strategic Concept: A Comprehensive Assessment”, DIIS Report, Copenhagen: Danish Institute for International Studies.
- Purtaş, Fırat (2005), “Soğuk Savaş Sonrası NATO’nun Dönüşümü ve Genişlemesi Çerçevesinde Türk Amerikan Askerî İlişkileri”, Erişim Tarihi: 19.11.2021, Erişim Adresi: <http://www.savunmasanayiidergiler.com/public/images/uploads/Makale/GSD-2-Art-1-122005.pdf>.
- Shea, Joshua (1992), “NATO’s Role in Peacekeeping”, *Jason Magazine*, No: 6, ss. 22-23.
- Sokullu, Ebru, Canan (2019), “Savaş Türleri”, *Güvenlik Yazıları Serisi*, İstanbul, No: 22.
- *Sputnik Türkiye* (2019), “Macron: NATO’nun beyin ölümü gerçekleşiyor”, Erişim Tarihi: 19.11.2021, Erişim Adresi: <https://tr.sputniknews.com/20191107/macron-natonun-beyin-olumu-gerceklesiyor-1040575665.html>.